

ГОДИНА X.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 1.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази за време бављења позоринне друживе у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ИЗ „ГЕТЕОВОГ ФАУСТА.“

ПРЕДИГРА У ПОЗОРИШТУ.

Управитељ, Песник, Шаљивчина.

Уравишеш.

Обојица сте мени често баш
У беди, невољи помагали;
На покушај шта бисте овај наш
У земљи немачкој полагали?
Да свету годим ја сам врло рад,
Јер себи, другом радост набавља'.
Ту стоје диреци и даске сад
И свако чека да се забавља.
С набраним челом седе мирно сви,
И радо би се хтели чудити.
Наклоност света себи стећи знам,
У такој беди нисам био пак;
Најбоље ако нису свикли чак,
То сваки бар је страшно начитан.
Шта сад? Да успех није случај слеп,
Значајан да је, угодан и леп?
Јер збиља волим, када гледим свет,
Кад с' руља гура нашој данчари,
Кад чини наваљивањем неред,
И тек кроз узана се врата намори,
Још у по дана, у четврти сат.
На касу јури, ту се бије сад,
К'о пред пекареки врати, кад је глад,
За улазицу скоро ломи врат.
То чудо чини на те разне људе
Тек песник; друже, нек и данас буде!

Песник.

Не збори ми о свету шареном,
Та поглед његов дух нам одводи!
Гунгулу шумну застри копреном,
Што нас у вртлог силом заводи!
Покажи пут ми рају небесном,
Милина куд песника наводи,
Где љубав, дружба бојјом руком зна
Да срећу срца негује и да.

Што из дубине срца полази,
Бојазно тапају што уста нам,
Што успешно, ил' лоше излази,

Прогута наглога тренутка плам;
Па кад кроз године тек пролази,
Покаже потпун облик се и сѐм.
Што сија, за тренутак то је тек;
Што вреди, то ће живети навек.

Шаљивчина.

Да само ништ' о веку не чујем!
Да зборим, хајд', о свету потоњем,
Пред садањим ко би се шалио?
Јер шалу хоће, па нек јој и буде.
У друштву свом што има красне људе,
На то се нико није жалио.
Ко уме угодно приказ'ти ствар,
Тог неће светска заболети ђуд;
Тај жели себи шире поље бар,
Да тим му јаче заталаса груд.
С тог држ'те својски, примерно на част,
Покаж'те машту с хором целим, да,
Покаж'те разум, осећање, страст,
Ал', пам'те добро, не без лудила!

Уравишеш.

Но само доста нек се деси ту!
Да мотре дођу, рађе гледају.
Пред светом кад се много догоди,
Да зија, блене, преко и уздуж,
Наклоност му се тако погоди,
И ви сте онда облубљени муж.
Множини само много, много дај,
Па сваки нађе себи то ил' то.
Ко много носи, носи сваком што,
Те задовољно иде кући тај.
Комад још ваља раскомадати;
Та смеша неће муке задати;
Што с' лако вари, лако се и да;
Целину дати зар помаже шта?
Та публика ће да је раскида.

Песник.

Не осећате л', да је занат лош,
И да за уметника није то?
Што други нуде отрцан олош
Начело вам је то већ постало.

Уравишељ.

Тај приговор ме неће болети;
 Јер сваки, који својеки узме рад,
 Ваљан ће тај алат заволети.
 Да ценаш, узми сада, меки клад,
 За кога шишеш треба гледати!
 Овај ти не зна, шта ће с временом,
 Онај ће сит на место седати,
 Најгоре пак с господом јесте том,
 Што дођу пуни већ политиком.
 К'о на маске се иде, расејан,
 Да гледи, дође зван ти и незван,
 Свечано госпе, к'о да кумују,
 Без гаже тако лепо глумују.

Шта сањаш ту, песниче драги мој!
 Шта радујеш се кући препуној?
 Та гледи само, ко је тамо гост!
 Један је хладан, други опет прост;
 Да с' карта ако с' нада тамо тај.
 Са дроњом други чека загрљај.
 Па на што онда мучити удиљ
 Умилне Музе, ах! на такав циљ?
 Ма кажем, дајте више, више све,
 Од мете се удалит' нећете;
 Гледајте људе збунити што пре,
 Угодити је сваком тешка ствар —
 Уехит ил' бол? Окајте с' тога бар!

(Свршиће се.)

Балканска царица.

О том знаменитом позоришном делу кнеза црногорског донела је „Нова слободна Преса“ веома занимљив подлистак, који је тако живо написан, да га је заиста милина читати. Види се, да је и сам писац тога подлистка, занесен самом представом, очаран многим лепотама тога комада, прави песник, који уме оценити као што треба производе песничких духова. У тој лепој нади, да ћемо учинити нашем читалачком свету велику услугу, доносимо овде тај саставак у српском преводу:

Кад се кнез владалац пошпе на Парнас, па још на највиши врх му који је изнад света, где су драмске музе удариле свој престо: то је, иза идилских дана Чудре, даровитог краљевског пијеса шаљиве игре „Мрчакати“, по себи ретка колико и занимљива појава. Али и у тим ретким случајевима били су то са свим мирне, филистарске ћуди, простодушни грађански краљеви, који су непостижни храстов венац јунака хтели заменити бескрвном лаворовом китом песника. Кад пак владалац једног, у најизвренијем значају речи ратоборног, јуначког народа, после два крвава рата, где је сам својом главом делио муке и опасности са својим храбрим витезовима, а једну од најлешних победа својим војводским даром одлучио, — кад се такав владалац, — по што је оружје положено и мир у земљи настао, — између осталих

дела културе ода на драмско песништво: тога, по мом знању, није још никад било.

Никола I. до сад је први и једини представник кнежева те врсте. Јест, истинна, један од његових старих, стриц му Петар Петровић Његош, најславнији између српских песника и последњи *владика* у Црној Гори, издао је године четрдесете драмски снев „Горски вијенац“ (као да песничка жица прелази с колена на колена у породици Његоша), али владика Раде, како га народ зове, није никад правог рата водио, а још мање победу извојевао. Ни један храстов листак не кити његов песнички венац, а по том *least not least*, његов „Горски вијенац“, осим разговорног облика, нема ништа драмскога у себи, док је „Балканска царица“ кнеза Николе, која је овде, у Подгорици, први пут на нову годину приказана, права драма, чиста трагедија. Првенство се дакле кнезу-драматичару не може порећи.

Кад се такав кнез даје на необичне умне путове, то је у толико чудноватије и значајније, што се он не може надати, да ће на тај начин увећати свој углед, ни доле, у свом народу, ни горе, у својим моћним друговима. И ако његови поданици припадају народу веома даровитом у песништву, из кога још увек ничу народни *барди*: ипак они више цене ратника, него ли најбољег гуслара. А и у европских

владалаца не ће стећи већег поштовања, него ли што га има, баш кад би му муза потамнела све кнезове-песнике светске књижевности. Шта више, његов положај доноси собом, да му отуда мора потећи више зловоље и срдње, него ли чистог уживања и искреног признања. Као самодршцу није неоснован, него је управо раздражен му страх, да би га они око њега могли обасути ласкањима.

„Шта ви о томе мислите?“ — питаше ме он, кад ме је иза друге представе примио. „Али искрено: помислите као да је писац прости Куч или Пипер“.

„Није баш лако, Височанство, изрећи о томе пресуду. Говорити Вама о извршностима дела дела, то је мени тешко, колико и и обраћати Вашу пажњу на погрешке, које сам приметио. Али ја у томе морам признати, да је основна мисао узвишена, да у заплету има праве трагике, карактери главних лица изведени су психолошки истинито, а борба моралних противности, у сукоб доведених моралних опрека, подигнута је до највећег степена. Што се тиче споредних страна, оне су више занатлијске него ли уметничке природе; нису потекле од оскудице надахнућа или зачећа, не што би биле слабо разложене или психолошки криво изведене, него морају се томе приписати, што нисте упућени у сценичне ефекте, (што није чудо) у обичне позоришне обичаје и културне доскочице, те се по томе могу лако уклонити“.

После неколико дана рече ми, да ће рукопис уништити. Ја мислим, да то није било изазивање, него по свој прилици израз зловоље, по што је покушавао да поправи дело своје, што му ваљда није испало за руком. Наравно, настојао сам, да га одвратим од тога, и ја држим, да сам у томе успео.

Али још једна са свим друга непогода може му настати од тог обожавања драмске музе. Осим својих ласкатеља, он се има бојати и ласкатеља својих политичких непријатеља, који би највећу насладу нашли у томе, кад би га ударили по

најнежнијој страни, која је у сваком човеку од духовне способности, по песничкој свести.

Кад он у пркос свему томе — а ја сам уверен, да он потпуно познаје све те околности — није ипак могао на ино, да драме не саставља, и кад се не боји предати их јавности: без сумње мора то бити унутрашњи нагон, неизбежна душевна потреба, која га је на то навела. Он осећа потребу, да обилатост моралне енергије, богаство духа и осећаја, што већи део његових другова излива у изјавама са свим друге природе, употреби за најлепшу форму, до које човечја природа дошпире.

Предмет узет је из оног врло занимљивог доба у историји Црне Горе, које је, концем петнаестог века, са пропасти династије Црнојевића и оснивањем теократске монархије, владичанства, имало свој завршетак.

Први чин почиње монологом Станка, млађег од двају синова изнемоглог старог кнеза Ивана Црнојевића, у престоници Жабљаку, на Скадарском језеру. Тешко му је у пустој кући, тражи слободан зрак, планину, лов и пустилов, коња и девојака, али само своју девојку, дивну Даницу, кћер старог кнеза Перуна. Полази у лов, али у томе ступа његов брат, престолонаследник кнез Ђорђе, да од њега добије пристајање на неке важне државне послове. Али Станко није вољан бавити се око тога, и на поуку свога брата одговара тим, да стане метати све пружене му пашпире, један по један, на своје ловачко копље, а кад га Ђорђе стаде укоравати, он му пребацује што се са „латинком“ верио; јер Ђорђе је испросио ћер дужда млетачкога. Он ће му на реч одговорити и казати, да је то венац за невољу; кад би по његовом срцу ишло, он би само једну изабрао. „А та је?“ — „Даница“, — вели Ђорђе и одлази. Ватреним љубоморством у прсима остаје Станко сам, и црне слике будућности подижу му се пред очима. Већ види како девојка подлеже мамку, да постане кне-

гиња. „О мајко, мајко,“ кликће он, „за што си Ђорђа пре мене родила? Или кад си ме родила, за што ме ниси задавила, кад немаш друге круне, да ми даш“. У тим усклицима већ се чују трагичне слутње; први пламен демонске страсти запаљује другу, љубомора побуђује славохъепље, пркосну узбуну. У таком расположењу затече га Даница, која му носи дарове од мајке кнегиње. Станко наваљује на њу укорима, али је надвладан њезином достојанственом невиношћу и љубавном приврженошћу, те се приказ закључује потпуном љубавничком слогом.

Истом се Даница из Станкова наручја петргла, долази војвода Дејан, као посланик државног већа, и јавља, да Ђорђе Кастриот тражи помоћ од Црне Горе против Турака и да му државно веће, по кнежевој одлуци, шаље војску и Станка на челу. Станко је занесен као да је већ у љутој борби. Дејан даје му савете, који су састављени по

искуству последњег рата и у неколико разјашњавају сјајне победе црногорске војске. У томе јавља се Ибрахим ага, посланик султанов, и Дејан измиче. Ибрахим већ зна, да није успео осамити Кастриота, али као лукави дипломат старе турске школе још ће покушати, да умекша младог кнеза. Он примамљује младића, казујући му, како султан за њ пита, и његову радозналост задовољава, раскошно описујући уживања турскога живота. Пред духовним очима открива му слику пуну ватреног источног чара, свакаком беседом нашарану. Штета, каже му, што ти ниси Турчин:

„Син Иванов ти си мали,
Син Султанов био б' виши!“

Семе пада на плодну њиву. Чин се свршава опроштајном гозбом, где Станко предаје Даницу у заштиту своје брату. На крају Ђорђе опет светује Станка, како ће се владати с Арбанасима.

(Свршиће се.)

Л И С Т И Ћ И.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (*Српска народна позоришна дружина*) отишла је из Суботице 8. маја 1884. у *Сеншу*, где се бавила од 12. маја готово до последњег јуна, а одатле у *Аду*, где је давала представе до 10. (22.) јула. Од тога дана до 10. (22.) августа 1884. био је одмор од месец дана. За тим је дружина отишла у *В. Кикинду*, где се бавила 2 месеца, а за тим у *Вршац*, где је давала представе све до нове године 1885. Од то доба је дружина у *Панчеву*, где ће представљати све до велике недеље, а после тога одлази у Митровицу. Као што нам јављају из свију тих места, наш свет јако је задовољан са представама с њихове уметничке стране: сви су глумци и глумице својом добром, промишљеном и изведеном игром показали, да су дорасли својим задатцима. Сви млађи чланови учинили су добар корак у напред у глумачкој уметности, а старији и признатији чланови сачували су своје лепо име, које су као вештаци још од пређе стекли. На жалост, што материјалан успех у неком од тих места није био такав, какав се могао очекивати.

* (*Досетљива глумица.*) Француска на главу глумица госпођица Марсова мораде изаћи

пред суд, да тамо сведочи против своје собарице, коју је тужила била, што јој хтеде украсти драго камење. Кад судија запита глумицу по обичају како се зове и колико јој је година, „клакери,“ који су већ били заузели целу галерију, стадоше лупати и њескати тако ужасно, да се од њенога одговора ништа није могло чути ни на два корака од ње далеко. Ни један од стенографа није чуо да је што одговорено, те тако није ништа ни забележено. На тај начин нису могле ни једне париске новине донети у својим извештајима колико има година госпођица Марсова, а она је по свој прилици имала узрока захвалити се својим поштовачима и обожаваоцима, кад јој је већ њихова припомоћ у томе тако потребна била.

* (*Теодора*) Та Сардуова нова драма приказана је први пут у позоришту „Порт Сен-Мартенском“ у Паризу други дан Божића. Драма је примљена с великим одушевљењем понајвише с тога, што је сценерија необична, дивна, и што насловну улогу приказује недостижним савршенством Сара Бернхардова.

Издаје управа српског народног позоришта.